

W ocenie NIK realizacja zadań publicznych przez kontrolowane gminy i województwa za pośrednictwem tworzonych przez nie spółek nie była efektywna, a nieprawidłowości, zarówno przy tworzeniu spółek, jak i w gospodarowaniu przez nie majątkiem, a także w wykonywaniu przez spółki poszczególnych zadań, wpłynęły na obniżenie skuteczności realizacji zadań samorządu.

Wnioski takie zostały wysnute w oparciu o wyniki kontroli „Realizacja zadań publicznych przez spółki tworzone przez jednostki samorządu terytorialnego”. Kontrola objęła lata 2009-2014. NIK łącznie skontrolował 28 urzędów jednostek samorządu terytorialnego (20 urzędów miast i 8 urzędów marszałkowskich) oraz 20 spółek. Kontrolowane jednostki zostały wybrane spośród tych gmin (liczących ponad 25 tys. mieszkańców) i województw, które w latach 2009-2013 utworzyły tzw. spółki celowe.

Powierzanie spółkom zadań w większości nie było poprzedzone analizami biznesowymi i organizacyjnymi, które wskazywałyby, że poszczególne przedsięwzięcia są ekonomicznie uzasadnione, a przyjęty sposób realizacji – optymalny. W efekcie, blisko 40% przedsięwzięć podejmowanych przez spółki było nierzetelnie przygotowanych. Połowa przedsięwzięć była realizowana niezgodnie z przyjętymi założeniami, a w przypadku 30% z nich, przekroczono wyznaczony termin oraz planowane koszty. Łączne koszty przedsięwzięć skontrolowanych przez NIK zostały zwiększone o 223,8 mln zł (o 7%) w stosunku do pierwotnych planów, a średnie opóźnienie realizacji wyniosło blisko 15 miesięcy. Przyczynami tego stanu było nierzetelne przygotowanie podejmowanych projektów, nieprawidłowości na etapie realizacji oraz niewystarczający nadzór ze strony organów jednostek samorządu terytorialnego. W większości skontrolowanych jednostek stwierdzono brak mechanizmów wymuszających na spółkach oszczędne i wydajne wykonywanie zadań oraz nieskuteczny nadzór zarówno nad wykorzystywaniem powierzonego majątku, jak i jakością i kosztami wykonywania przez nie zadań publicznych.

Ponadto, 29% spółek z udziałem JST, których faktyczny przedmiot działalności poddano analizie w toku kontroli, prowadziło działalność niedozwoloną w świetle obowiązujących przepisów, wykraczając poza określoną przepisami sferę użyteczności publicznej oraz podejmując działalność niezwiązaną z zadaniami samorządu terytorialnego.

Wpływ na to miały w szczególności nieprecyzyjne przepisy. Jak stwierdziła Najwyższa Izba Kontroli użyte w odniesieniu do gmin w ustawie o gospodarce komunalnej przesłanki „spółka ważna dla rozwoju gminy”, „działalność doradcza, promocyjna, edukacyjna i wydawnicza na rzecz samorządu terytorialnego”, a także łącznie wymagane przesłanki: „niezaspokojone potrzeby wspólnoty samorządowej na rynku lokalnym oraz występujące w gminie bezrobocie w znacznym stopniu wpływające ujemnie na poziom życia wspólnoty samorządowej”, są stosowane przez organy jednostek samorządu terytorialnego w sposób dowolny ze względu na ich ogólne brzmienie i nieostre kryteria oceny. W szczególności przesłanka „spółka ważna dla rozwoju gminy”, była wykorzystywana do uzasadnienia każdego rodzaju działalności podejmowanej przez spółki.

W efekcie NIK wezwała do nowelizacji przywołanej ustawy.

Źródło: NIK